

Informační materiál

Vyjádření obecního úřadu obce s rozšířenou působností podle § 16a odst. 3, 4 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění zákona č. 363/2021 Sb., o fakticitě a důvodnosti péče o dítě

Podle § 16a odst. 3 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění zákona č. 363/2021 Sb. (dále jen „zákon o SPOD“) vydává obecní úřad obce s rozšířenou působností (OÚ ORP) na žádost osoby podle § 2a písm. c) bodu 2 nebo 3 zákona o SPOD **pro účely rozhodování o dávkách pěstounské péče a pro účely uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče vyjádření**, v němž uvede, jde-li o osobu

- a) podle § 2a písm. c) bodu 2, **zda tato osoba o dítě osobně pečuje**, nebo
- b) podle § 2a písm. c) bodu 3, **zda tato osoba o dítě osobně pečuje a zda péče této osoby o dítě je nebo není zjevně bezdůvodná**.

Podle § 16a odst. 4 zákona o SPOD se pro účely tohoto zákona **osobní péče o dítě považuje vždy za zjevně bezdůvodnou**, pokud

- a) o dítě může osobně pečovat některý z rodičů nebo poručník,
- b) o péči o dítě bylo rozhodnuto a nedošlo k podstatné změně poměrů,
- c) je jí sledován nepoctivý úmysl,
- d) jde o péči osoby, která dítě protiprávně zadržuje, nebo
- e) je zjevným zneužitím práva.

K vydání tohoto vyjádření bude založena příslušnost **OÚ ORP, v jehož obvodu má místo trvalého pobytu fyzická osoba mající zájem o svěřeni dítěte do pěstounské nebo poručenské péče** (viz § 61 odst. 3 písm. c) zákona o SPOD).

Předpokladem vydání vyjádření ohledně fakticity osobní péče o dítě podle § 16a odst. 3, 4 zákona o SPOD je **podání žádosti** ze strany fyzické osoby, která osobně pečuje o dítě v průběhu řízení o svěřeni tohoto dítěte do její pěstounské péče nebo předpěstounské péče nebo o jejím jmenování poručníkem dítěte. **Žádost o vydání vyjádření je možné podat písemně nebo ústně do protokolu anebo v elektronické podobě** (viz § 37 odst. 3 věta první zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, v platném

znění, dále jen „správní řád“). **OÚ ORP prvně musí ověřit, zda probíhá soudní řízení o svěřeni dítěte do pěstounské péče nebo předpěstounské péče osoby, která o vydání vyjádření žádá, nebo o jejím jmenování poručníkem dítěte.** Pokud je soudní řízení zahájeno soudem z moci úřední, presumuje se, že péče dané osoby je důvodná. Pokud je řízení zahájeno na návrh dané fyzické osoby, je součástí vyjádření také to, zda osobní péče o dítě je nebo není zjevně bezdůvodná.

Jak vyplývá z důvodové zprávy k zákonu č. 363/2021 Sb., který novelizoval zákon o SPOD, obsahuje ustanovení § 16a odst. 4 zákona o SPOD výčet situací, **kdy je třeba péči cizí osoby o dítě bez rozhodnutí soudu o pěstounské, předpěstounské nebo poručnické péči považovat za zjevně bezdůvodnou.** Prvním a nejtypičtějším případem budou situace, kdy vůbec **nejsou splněny hmotněprávní podmínky pro svěřeni dítěte do cizí péče**, tedy situace, kdy o dítě může pečovat některý z rodičů nebo poručník. Dále jsou to situace, kdy o poměrech dítěte, resp. o péči o ně bylo již rozhodnuto soudem a od vykonatelnosti takového rozhodnutí se podstatně nezměnily poměry na straně dítěte, rodičů nebo jiných osob, do jejichž péče bylo dítě rozhodnutí soudu svěřeno Např. dítě je svěřeno do péče jiné osoby podle § 953 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen o.z.), tedy do tzv. svěřenectví, rodiče stanovené výživné hradí a není tedy třeba upravit znovu poměry svěřeného dítěte ve smyslu změny formy náhradní rodinné péče na péči pěstounskou. Jde-li o další případy uvedené v § 16 odst. 4 zákona o SPOD, je nezbytné zdůraznit, že výkon péče o dítě s nepoctivým úmyslem¹ je třeba odlišovat od situace protiprávního zadržení dítěte. Dítě totiž může být v péči žadatele po právu, a to na základě ujednání s osobou vykonávající rodičovskou odpovědnost podle § 881 o.z. Protiprávní zadržování dítěte vymezuje ust. § 882 o.z.: *Zadržuje-li jiná osoba dítě protiprávně, mají rodiče právo žádat, aby jim dítě předala; to platí i mezi rodiči navzájem. Toto právo má i ten, kdo o dítě oprávněně pečuje. Osoba, která dítě protiprávně zadržuje, má povinnost jej řádně předat tomu, kdo má dítě po právu v péči.*² Nepoctivost úmyslu bude však dána

¹ viz §§ 5-8 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, v platném znění

² Příklady protiprávního zadržení uvádí např. JUDr. Michaela Zuklínová v komentáři k občanskému zákoníku (Wolters Kluwer, Praha, 2014) tyto: *Zadržuje-li dítě jakákoli osoba, která není oprávněna u sebe dítě mít čili postrádá právní důvod k tomu, aby u sebe dítě měla, jde o protiprávní zadržování dítěte. Zadržovat dítě může kdokoli, jakákoli osoba, fyzická i právnická (diagnostický ústav). Každý, kdo nemá dostatečný právní důvod. Nejčastějšími případy jsou situace, kdy dítě zadržuje jiná fyzická osoba, jiný člověk. Může jít jak o rodiče dítěte, kterému dítě nebylo svěřeno do péče, kterému bylo odňato právo osobního styku s dítětem, nebo jehož osobní styk s dítětem byl limitován, a takový limit byl překročen, nebo konečně o případ, kdy rodič má u sebe dítě mimo limit osobního styku s ním (např. je unesl ze školy). Situace, kdy jiný člověk, třetí osoba, dítě zadržuje, jsou velmi různorodé a lze je snad rozlišit jen podle toho, zda na počátku byl časově omezený souhlas rodičů s tím, aby dítě bylo u třetí osoby, resp. rodiče sami dítě do péče třetí osoby svěřili, anebo šlo o situace, kdy rodiče žádný souhlas k tomu, aby o dítě pečovala jiná osoba, nedali, ani dát nechtěli.*

zejména tehdy, kdy předmětem dohody je pouze převzetí dočasné péče o dítě, a ten, kdo dítě do péče žadatele takto svěřil, vůbec nepředpokládá, že by věc měla být řešena soudní změnou péče (dohoda podle § 881 o.z. se podle tohoto ustanovení výslovně „nemusí dotknout trvání ani rozsahu rodičovské odpovědnosti“), nebo dokonce takovou možnost při sjednávání dohody podle § 881 o.z. výslovně vyloučil. Typickými příklady mohou být situace, kdy rodiče předají dítě do péče příbuznému z důvodu plánované dlouhodobější hospitalizace či plánovaného pobytu v zahraničí apod. Poctivost se podle § 7 o.z. presumuje jako vyvratitelná domněnka. Má se tedy za to, že žadatel o dítě pečuje s poctivým úmyslem, a že tedy byl i oprávněn navrhnout soudu svěření dítěte do své péče, požádat podle tohoto ustanovení o vyjádření OÚ ORP a v návaznosti na to i o dávky péčovské péče. Orgán sociálně-právní ochrany vydávající vyjádření musí proto případně prokazovat opak, a to zpravidla tím, že bude zjišťovat, co bylo, resp. nebylo předmětem dohody o předání dítěte do péče v popsaném smyslu.

Vyjádření o fakticitě péče a o tom, že péče není zjevně bezdůvodná podle § 16a odst. 3 a 4 zákona o SPOD, je **vyjádřením ve smyslu Části čtvrté správního řádu**. OÚ ORP postupuje **obdobně** podle těch ustanovení části druhé správního řádu (obecných ustanovení správního řízení), která jsou vyjmenovaná v § 154 správního řádu, a **přiměřeně** podle ostatních ustanovení správního řádu.³ Ustanovení o lhůtách pro vydání rozhodnutí (§ 71 správního řádu) se použijí přiměřeně - **vydat vyjádření je tedy potřeba bez zbytečného odkladu a není-li to možné, pak zásadně do 30 dnů** od podání žádosti (tj. od jejího doručení věcně a místně příslušnému OÚ ORP). Vzhledem k tomu, že v některých případech bude nezbytné nařídit ústní jednání nebo provést místní šetření, bude v těchto případech činit lhůta pro vydání vyjádření až do 60 dnů od podání žádosti. To samé platí, jde-li o zvláště složitý případ (srov. § 71 odst. 3 správního řádu). *Nedodržení lhůt se nemůže dovolávat ten účastník, který je způsobil* (odst. 4 cit. ust.).

Přiměřeně je třeba použít též ust. § 50 správního řádu ohledně **podkladů pro vydání vyjádření**. Podklady pro vydání rozhodnutí (zde vyjádření) mohou být zejména návrhy účastníků, důkazy, skutečnosti známé správnímu orgánu z úřední činnosti, podklady od jiných správních orgánů nebo orgánů veřejné moci (zejména od OSPOD dítěte, pakliže je dítě vedeno v evidenci OSPOD), jakož i skutečnosti obecně známé. Přitom

³ § 154 správního řádu: „Jestliže správní orgán vydává vyjádření, osvědčení, provádí ověření nebo činí sdělení, která se týkají dotčených osob, postupuje podle ustanovení této části, podle ustanovení části první, obdobně podle těchto ustanovení části druhé: § 10 až § 16, § 19 až § 26, § 29 až § 31, § 33 až § 35, § 37, § 40, § 62, § 63, a obdobně podle těchto ustanovení části třetí: § 134, § 137 a § 142 odst. 1 a 2; přiměřeně použije i další ustanovení tohoto zákona, pokud jsou přitom potřebná.“

platí, že podklady pro vydání rozhodnutí opatřuje zásadně správní orgán. Účastníci jsou povinni při opatřování podkladů pro vydání rozhodnutí poskytovat správnímu orgánu veškerou potřebnou součinnost. Správní orgán je povinen zjistit všechny okolnosti důležité pro ochranu veřejného zájmu. Podle § 51 odst. 1 správního řádu k provedení důkazů lze užít všech důkazních prostředků, které jsou vhodné ke zjištění stavu věci a které nejsou získány nebo provedeny v rozporu s právními předpisy. Jde zejména o listiny, ohledání, svědeckou výpověď a znalecký posudek. Jde-li o rozsah podkladů, pak podle § 3 správního řádu postupuje správní orgán tak, aby byl zjištěn stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro soulad jeho úkonu s požadavky uvedenými v § 2.

Ustanovení o **náležitostech správního rozhodnutí, včetně obsahu odůvodnění** (§ 68 správního řádu), se podle ust. § 154 správního řádu použijí přiměřeně, pokud jsou potřebná. **Vzhledem k zásadním právním následkům v právní sféře účastníka, spojeným s vydáním negativního vyjádření, je zřejmé, že je nezbytné, aby takové vyjádření bylo odůvodněno.** V případě kladného vyjádření se doporučuje opět obdobný postup jako v případě odůvodnění rozhodnutí, tj. odůvodnění vyjádření není třeba, pokud OÚ ORP podané žádosti v plném rozsahu vyhoví, tj. jak pokud jde o výkon osobní péče, tak o to, že tato péče není zjevně bezdůvodná (za přiměřeného použití § 68 odst. 4 správního řádu).

Podle § 19 správního řádu se písemnost doručuje do datové schránky, není-li to možné, pak poštou, popř. ji doručuje správní orgán sám. **Vyjádření není třeba doručovat do vlastních rukou, nicméně je to vhodné. Samozřejmě lze vyjádření doručit také „krátkou cestu“**, tedy přímo při osobním jednání s žadatelem, ať už na půdě OÚ ORP, v místě bydliště žadatele nebo na kterémkoliv jiném místě, kde lze žadatele zastihnout (viz § 20 odst. 1 správního řádu).

Proti vyjádření se nelze odvolat. Podle § 156 odst. 2 správního řádu totiž platí, že *„Vyjádření, osvědčení nebo sdělení správního orgánu, které je v rozporu s právními předpisy..., zruší usnesením správní orgán, který je vydal, a to s účinky ode dne, kdy bylo zrušované vyjádření nebo osvědčení vydáno anebo sdělení učiněno, nestanoví-li zákon jiný postup; takové usnesení lze vydat po dobu, po kterou trvají účinky vyjádření, osvědčení nebo sdělení. Na tento postup se přiměřeně použijí ustanovení hlavy IX části druhé o přezkumném řízení“*. To znamená, že **dotčený účastník může dát podnět k provedení přezkumného řízení.** Jestliže správní orgán neshledá důvody k zahájení přezkumného řízení, sdělí tuto skutečnost s uvedením důvodů do 30 dnů podateli (§ 94 odst. 1 věta třetí správního řádu). Procesními vadami, které lze namítat, je rovněž např. nedostatečné zjištění skutečného stavu věci (např. pokud by OÚ ORP

nevyslechl účastníka, neprovedl sociální šetření, ačkoli o aktuální situaci rodiny nemá přehled apod.). Eventuálně lze v souvislosti s vydáním vyjádření podat **stížnost na postup OÚ ORP nebo na nevhodné chování úřední osoby podle § 175 správního řádu**. Předmětem stížnosti mohou být např. zbytečné průtahy při vyřizování žádosti nebo porušení zásady procesní ekonomie, tj. že OÚ ORP zbytečně shromažďoval podklady, které nebyly nutné ke zjištění stavu věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti.

Vydání vyjádření o fakticitě osobní péče o dítě a důvodnosti této péče v rámci probíhajícího soudního řízení o svěřeni dítěte do předpěstounské nebo pěstounské péči či jmenování poručníkem dítěte, je pro OÚ ORP, který vyjádření vydává, rovněž **signálem pro podání návrhu na uzavření dohody o výkonu pěstounské péče s osobou pečující**. Včasná nabídka pomoci a podpory co nejdříve po převzetí osobní péče o dítě je pro náhradní rodinu i samotné dítě stěžejní.

Příloha: Vzor vyjádření podle § 16a odst. 3, 4 zákona o SPOD